

УДК 94 (477)= 327.16:32 «07»

О.В. КОЗЕРОД

РОЗВИТОК РУХУ «МАККАБІ» В УКРАЇНІ У 1920-Х РОКАХ

Козерод Олег Віталійович – старший науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, доктор історичних наук (м. Київ)

Стаття Козерода Олега Віталійовича є першим комплексним дослідженням історії єврейського руху «Маккабі» у період 1920-х років. До статті увійшов аналіз найбільш важливих фактів, пов'язаних із розвитком єврейських спортивних організацій в Україні та в усьому світі в період нової економічної політики. Стаття також містить аналіз радянської антисіоністської політики в Україні в період 1920-х років. У підсумку сформульовано основні висновки щодо розвитку руху «Маккабі» в Україні в період 1920-х років.

Ключові слова: єврейський, Маккабі, історія, спорт, сіонізм, Україна, організації

Козерод О.В. Развитие движения «Маккаби» в Украине в 1920-е годы

Статья Козерода Олега Витальевича является первым комплексным исследованием, посвященным истории еврейского движения «Маккаби» в период 1920-х годов. Статья содержит анализ наиболее важных фактов, связанных с развитием еврейских спортивных организаций в Украине и во всем мире в период новой экономической политики. Статья также содержит анализ советской антиссионистской политики в Украине в период 1920-х годов. В результате сформулированы основные выводы, касающиеся развития движения «Маккаби» в Украине в период 1920-х годов.

Ключевые слова: еврейский, Маккаби, история, спорт, сионизм, Украина, организации

Article of Kozerod Oleg Vitalievich is the comprehensive research of the History of Maccabi Movement of 1920th, considered the most important facts about Development of Jewish sport organizations in Ukraine and all world in period of new economic policy. It also includes analysis of the Soviet Anti-Zionist policy of Ukraine of 1920th. As a result there are conclusion are formulated on the basic problems of Development of Maccabi Movement of Ukraine of 1920th.

Keywords: Jewish, Maccabi, History, Sport, Zionism, Ukraine, Organizations

© О.В. Козерод, 2012

Постановка проблеми. Дослідження історії єврейської громади України в період 1920-х років неможливе без вивчення ролі у ньому єврейських молодіжних організацій. Вони формувалися у 20-х роках разом із сіоністськими організаціями і були орієнтовані на розвиток та пропаганду спортивного руху. Така спрямованість давала їм можливість легально працювати в Україні й інших союзних республіках СРСР та вести пропаганду ідей сіонізму. Таким чином, лави сіоністських партій постійно поповнювалися єврейськими юнаками та дівчатами, які цікавились життям в Єрець-Ізраель і сіонізмом та бажали розвивати свої фізичні здібності.

Міжнародний спортивний рух «Маккабі» швидко розвивається і в наш час, на сьогодні товариства «Маккабі» існують у 63 країнах світу та об'єднують десятки тисяч членів. Кожні чотири роки проводяться всесвітні ігри – «Маккабіада», наступна з яких відбудеться влітку 2013 року в Єрусалимі.

Історія руху «Маккабі» у перші роки його існування є актуальною та поки що недослідженою вітчизняними дослідниками науковою проблемою, але той факт, що саме на території України був створений перший у світі осередок цієї спортивної організації, не можна обійти увагою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія та діяльність єврейських спортивних організацій розглядалася в роботах дослідників єврейського спорту протягом ХХ століття. Так, у 1965 році під редакцією Бернарда Посталя, Джессі та Роя Сільверів вийшла «Енциклопедія євреїв у спорті», в якій були проаналізовані основні спортивні по-

дії, які відбувалися завдяки існуванню руху «Маккабі» на європейському континенті та у світі [12]. Актуальні проблеми розвитку руху «Маккабі» регулярно піднімалися у статтях, які виходили у спеціалізованому часопису «Маккабі ворлд ревью», який був заснований у 1966 році [14].

Короткий огляд історії руху «Маккабі» у світі містила брошура «Рух «Маккабі»: факти та цифри», яка з'явилася у 1983 році [15]. Іншим енциклопедичним виданням, яке охопило основні періоди розвитку єврейського спорту, стала книга Йосипа Зігмана «Єврейські легенди спорту», до якої увійшли біографії та статті, присвячені практично всім відомим діячам спорту – євреям за національністю, які були гордістю таких країн, як Сполучені Штати Америки, Канада, Ізраїль, СРСР, Англія, Франція, Чехословаччина, Польща тощо [13].

Важливим джерелом для вивчення історії руху «Маккабі» в Україні стали спогади одного із його учасників – ветерана Київської єврейської громади Аркадія Зарецького, який розповів про особливості розвитку цього руху в Україні у серії інтерв'ю старійшій єврейській газеті «Відродження» [5, с.5].

Деякі питання історії організації «Маккабі» як частини сіоністського руху в Україні розглянув у своїй монографії «Єврейські партії та об'єднання у політичних процесах в Україні (1917 – 1925)» кандидат політичних наук Олександр Найман [9]. Разом з тим, історія спортивного руху «Маккабі» в Україні, як окрема дослідницька проблема, практично не розглядалася. Тому підняття та вирішення низки питань, пов'язаних з розвитком

еврейського молодіжного спорту, є важливим для вітчизняної історіографії завданням.

Мета дослідження. Аналіз ролі єврейських молодіжних організацій у суспільно-політичному житті України в період 1920-х років, процесу відродження інтересу єврейської молоді України до своєї національної спадщини та історичної Батьківщини – Ізраїлю.

Слід зазначити, що молодіжна організація під назвою «Маккабі» була в період 1920-х років однією з провідних молодіжних єврейських організацій, яка займалася залученням єврейської молоді до ідей сіоністського руху і спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перший спортивний клуб товариства «Маккабі» був утворений у квітні 1917 року в Одесі, найбільшому єврейському місті в Україні. Одеса стала штаб-квартирою Центрального комітету Всеросійської спілки єврейських спортивних клубів «Маккабі» та центром світового руху «Маккабі». Його першим головою Комітету було обрано Я. Грановського (1894 – 1918), який і очолив усю роботу спортивних організацій в УСРР [5, с.5].

Назва товариства – «Маккабі» пов'язана із повстанням маккавіїв, що відбулося в Ізраїлі у період правління сирійського царя Антіоха IV Епіфана. Під час сирійського панування євреям заборонялося вивчати Тору, повністю контролювалося їхнє духовне життя. Повстання проти сирійців було розпочато під гаслом «Мі ле Ха-Шем-елай» («Хто за Б-га, хай йде за мною!») та вбивства відомого сирійського діяча Апеллеса – слуги Антіоха. Усі учасники повстання, яке очолили Іегуда Хасмонеї та його брати, дістали назву «маккавіїв», або «молотобойців».

Згодом усі війни, в яких брала участь єврейська династія Хасмонеїв, дістали назву «Маккавійських війн». Поступово маккавеї стають символом боротьби єврейського народу за визволення Землі Ізраїлю від іноземного панування.

На початку 20-х років разом з «Маккабі» виник молодіжний рух скаутів («цофим»). У 1922 році він отримав назву соціалістичний рух «Ха-Шомер-ха-Цаїр». У цьому товаристві виховувалася молодь, яка пов'язувала свою подальшу долю з Палестиною і поширювала ці ідеї серед товаришів разом із пропагандою спорту, сили духу та здорового способу життя [10, арк.40].

Організація «Ха-Шомер-ха-Цаїр» називала себе марксистською і виступала проти буржуазного сіонізму. Вона мала спортивно-скаутський характер з військовим відтінком. У цій організації об'єднувалася єврейська молодь віком від 8 до 21 року. Члени організації поділялися на «вовчат» – 9 – 10 років, «розвідників» – 11 – 15 років, кандидатів у шомери та шомери («охоронці») – старші 16 – 17 років. Центральний штаб організації знаходився у Москві [2, с.160].

У жовтні 1919 року на II Всеросійському з'їзді комсомолу вперше була порушена проблема ставлення комуністичних молодіжних організацій до сіоністських. У спеціальній доповіді висвітлювалися основні суперечності між Радянською владою та спортивним рухом. «Вважаючи скаутську систе-

му суто буржуазною з огляду не лише на фізичне, але й на духовне виховання молоді в імперіалістичному дусі, – зазначалося у заключному рішенні з'їзду, – вважаємо за необхідне негайне закриття усіх існуючих у Радянській державі бойскаутських організацій» [2, с.160].

Таким чином, увесь процес формування єврейських спортивних товариств із самого початку сприймався Радянською владою вороже. В подальшому комуністичні молодіжні структури керувалися постановою ЦК РКСМ № 30 під назвою «Боротьба комсомолу зі скаутами», резолюцією II З'їзду РКСМ «Про фізичне виховання і скаутизм» тощо [2, с.160].

Згідно з рішеннями II З'їзду РКСМ потрібно було провести обстеження існуючих спортивних організацій і товариств як загальних, так і молоді з метою їх ліквідації у разі, якщо вони мають буржуазний та контрреволюційний характер.

Якщо ж їх склад був пролетарський, організації РКСМ мали поширити на них свій вплив. Особливу увагу передбачалося звернути на національні спортивні товариства, а саме: польський «Сокіл», «Маккабі» тощо [11, арк.4].

Згодом питання щодо існування некомуністичних організацій молоді ставилося на різних рівнях. Так, у резолюції бюро ЦК РКСМ № 31 від 4 січня 1922 року під назвою «Комсомолу потрібне третє джерело» підкреслювалось: «Вважати за необхідне створення при НК спеціального органу з представником від ЦК РКСМ для стеження за некомуністичними організаціями молоді. П. Смородін» [11, арк. 86].

При органах Надзвичайної Комісії були створені спеціальні відділення, які займалися боротьбою з некомуністичними організаціями молоді. До їхніх функцій входили контроль за виконанням партійних рішень щодо молодіжних організацій, а також пропагандистська робота серед єврейської молоді. Голова ДПУ України В. Балицький у своєму звіті про проведену роботу за 1923 – 1924 роки зазначав, що стеження ведеться за такими організаціями сіоністського напрямку, як сіоністська спілка молоді «Гістадрут», Сіоністська спілка соціалістичної молоді «Югенд-Фербанд», спортивна організація «Маккабі» та іншими.

Крім того, було розроблено спеціальну програму агітації проти єврейських спортивних організацій, яку повинні були втілювати у життя активісти радянської організації «Всеобуч». У доповіді Київського губревкому констатувалось, що, незважаючи на всі заходи «Всеобучу», щоб поліпшити контроль за спортивним рухом в Україні, «Маккабі» продовжує активно діяти.

«Спортивні виступи і вечори, – відзначав О.Найман, – проводилися під час єврейських свят. Маккабісти часто збиралися за містом, де слухали сіоністські доповіді і лекції... Організація «Маккабі» намагалася задовольнити фізичні та духовні потреби єврейської молоді, але це сприймалось партбюрократами як небезпека для радянської молоді» [9, с.23].

«Маккабі» була однією з найвпливовіших молодіжних організацій в УСРР. Найчисленніши-

ми були її відділення в Одесі, Сумах, Кременчуці, Харкові, Житомирі та інших містах України [9, с.144].

Ця організація на початку 20-х років стала єдиним напівлегальним центром, навколо якого гуртувалися сіоністські активісти. Його організації налічували близько чотирьох тисяч юнаків та дівчат. Головну роль у діяльності товариств відігравали сіоністсько-трудова партія і молодіжні організації, що приєдналися до неї («Гістадрут», «Геховер»).

Найбільші організації концентрувалися на території Харківської та Полтавської губерній. Найчисельніші організації знаходилися в містах: Кременчуці – близько 700 осіб і Харкові – понад 400 осіб. Статут товариства «Маккабі» у 20-х роках був доповнений. Чіткіше регламентувались основні структурні елементи організації, були створені статутні обласних осередків. У статуті однієї з обласних організацій «Маккабі» зазначалося: «а) «Маккабі» об'єднує молодь віком від 14 до 18 років... б) до лав «Маккабі» вступають в основному юнаки» [3, арк.67].

Первинні ланки «Маккабі» налічували 30 – 40 членів, які мали назву «патрулі», губернські об'єднання називалися «легіонами». Більшість маккабістів становила учнівська молодь. Але приймали до їхніх клубів також членів єврейських кооперативів та артилей, робітників і службовців.

«За доволі короткий період організація «Маккабі» зростає і перетворилася на чисельну, – згадує учасник тих подій А. Зарецький. – Був побудований просторий спортивний комплекс, устаткований сучасним, як на той час, інвентарем, а на річці Прип'ять збудували водну станцію. Заняття в клубі проводилися регулярно, із взводами й ротами. Нам, хлопцям, це подобалося, ми навчалися із задоволенням» [5, с.5].

Основними предметами, які вивчали юнаки та дівчата у «Маккабі», були історія єврейського народу, його традиції, свята, давньоєврейська мова (лошн-койдеш), історія та географія Ерец-Ізраель, її сучасне становище, можливість еміграції до неї євреїв з СРСР, біографія Теодора Герцля, історія та програма сіонізму [4, с.2]. Особливо увага приділялася національно-патріотичному вихованню, фізичній та військовій підготовці. Маккабісти інтенсивно займалися стройовими та військовими іграми, опановували ведення переговорів за допомогою азбуки «Морзе» [11, арк. 30].

4 серпня 1922 року ЦК комсомолу України провів спеціальну нараду, на якій обговорювались питання діяльності підрозділів «Маккабі» у різних регіонах країни. На нараді були також проаналізовані «Зведення про діяльність «Маккабі» в Україні», які підписав секретар голоvbюро евсекції ЦК КСМУ Дмитро Монін. У «Зведеннях» повідомлялося про 4 тис. маккабістів (в одному Кременчуці – від 500 до 700), які розгорнули, крім масштабної спортивної роботи, «широку культурно-просвітницьку діяльність»; при цьому «немає жодного міста, містечка, де б не було організації «Маккабі» [11, арк. 113].

Після цієї наради до всіх губерній України був

направлений Циркулярний лист ЦК КП(б)У «Про боротьбу з «Маккабі». «Необхідно ретельно перевірити усі існуючі приватні спортклуби, – зазначалося у цьому документі, – у разі необхідності використати органи ДПУ» [11, арк.113].

ЦК КП (б)У пропонував використати такі заходи з метою: а) закриття приватно-спортивних клубів «Маккабі» незалежно від їх легальної форми; б) взяття усіх колишніх маккабістів, які працювали у цих клубах, на облік ДПУ, а також ізолювати їх від керівної спортивної роботи; в) розсіяти наявні інструкторські маккабістські сили в усіх клубах [9, с.23]. Але завдання децентралізації та дезорганізації роботи «Маккабі» не було виконано. Навпаки єврейська молодь України консолідує свої зусилля із представниками інших країн Європи, які на початку 1920-х років об'єдналися навколо ідеї проведення всесвітніх єврейських спортивних змагань.

У 20-х роках організації «Маккабі» в різних країнах світу продовжують розвивати та поліпшувати координацію своїх зусиль щодо розвитку й пропаганди ідей молодіжного спортивного руху. Ідея проведення спортивних турнірів за участю єврейських спортсменів була висунута у 1921-му році. Вона, по суті, і стала центральною ідеєю, яка викликала до життя створення під час 12-го Сіоністського конгресу в місті Карлови Вари у Чехії Всесвітнього товариства «Маккабі». Штабквартира Всесвітнього товариства «Маккабі» перебувала спочатку у Відні, з 1927 року – у Брно у Чехії, а з 1929-го – у Берліні. Перші міжнародні змагання європейським товариством «Маккабі» були організовані у місті Меріш-Острау, вже через рік самі змагання також відбулися в Антверпені. У тому ж 1930-му році у Німеччині та Чехословаччині був створений сіоністський поселенський рух під назвою «Маккабі ха-Цаїр», послідовники якого заснували декілька сільськогосподарських поселень у Ерец-Ізраель, серед яких – Мааян-Цві, Маццува, Кфар-Руппін, Солелім та інші.

До початку Другої світової війни Всесвітнє спортивне товариство «Маккабі» нараховувало більш ніж 200 тисяч членів у 38 країнах світу, у тому числі в Європі, Китаї, Австралії, Південній Африці, Північній та Південній Америці. Спортивні успіхи клубів єврейської молоді були помітні й на тлі національного спорту ряду країн Європи. Так, Віденський єврейський спортивний клуб «Коах» був призером футбольного чемпіонату Австрії 1924/1925 років, хокейного чемпіонату Австрії 1924/1925, з боротьби 1924 і 1925 рр., з водного пола 1926, 1927 і 1928 років. Клуби «Ха-Гібор» з Праги, «Ха-Гібор» з Брно та «Бар-Кохба» з Братислави по черзі займали перші місця на чехословацьких чемпіонатах з плавання між 1918 і 1938 роками. Варшавське товариство «Маккабі» було багатократним чемпіоном польських чемпіонатів з боксу тощо [7].

Але ці успіхи єврейського спортивного руху не вражали представників Радянської влади, для яких сіоністська ідеологічна складова руху була найбільш важливою та мала негативний характер.

Напружена боротьба з «Маккабі» в СРСР тривала протягом усіх 1920-х років. Врешті-решт вона

завершилась повною її ліквідацією, включно з її центральним керівним ядром і місцевими організаціями. Слід підкреслити, що посилення антиєврейських настроїв збіглося з активною боротьбою більшовицької влади проти сіонізму. Результатом цього стало загострення суперечностей між єврейською громадою і Радянською державою, що змусило керівництво сіоністських спортивних організацій перейти до підпільних методів роботи.

Керівництво губернських ДПУ, КП(б)У і КСМУ інформувало республіканські інстанції про те, що «Маккабі» та інші організації, очолювані досвідченими сіоністами, проводять такі заходи: «а) у Черкасах маккабісти присяглися перед біло-блакитним стягом на вірність сіонізму; б) вночі відбулась процесія «Маккабі» зі співами сіоністських пісень у Кременчуці; в) на лекції «Як живе і бореться єврейський робітник у Палестині» маккабісти захищали точку зору буржуазного сіонізму» [9, с.43].

У 1923 році в УСРР розпочався вирішальний етап боротьби з єврейським спортивним рухом. Наприклад, тільки в Кременчуцькій губернії було проведено 85 обшуків в обласній організації, заарештовано 30 осіб. Після чого постановою від 15 червня 1923 року рішенням губернського ДПУ було ліквідовано кременчуцьку та інші організації.

Репресивні заходи та антисіоністська пропаганда призвели до закриття усіх молодіжних організацій «Маккабі». Їхні члени постійно відчували утиски з боку різних державних органів та установ. Сіоністам створили такі умови, в яких залишалось лише два шляхи: або емігрувати до Палестини, або зректися своїх поглядів. Все це призводило до багатьох особистих трагедій. Так, у квітні 1925 року в одному з листів єврейської дівчини з Полтави до Ленінграда зазначалося: «Я мріяла і мрію про медицину, але це марно. У нас приймають до вузів лише членів профспілок та комсомолу. Я – сіоністка. За що мучаться мої брати у радянських тюрмах?» [6, с.184].

Факт участі у роботі організації «Маккабі» міг стати загрозою для колишнього її члена. «У 1923 – 1924 роках організація «Маккабі» була остаточно розгромлена і заборонена. Багатьох активістів заарештували і відправили до таборів, деяким вдалося виїхати і дістатися Палестини, – вказував А. Зарецький. – І в майбутньому, у 50-х роках, не припинялися гоніння на колишніх членів «Маккабі» [5, с.5].

При інших сіоністських партіях, які діяли в УСРР, були створені також організації спортивного характеру, зокрема – «Цейре-Ціон», сіоністський молодіжний Гістадрут, «Югенд Поалей-Ціон» та інші.

Єврейська спілка робітничої молоді «Югенд Поалей-Ціон» була молодіжною організацією однопартійної соціал-демократичної партії. Вона діяла здебільшого серед учнівської та інтелігентської молоді. Їхня програма передбачала підтримку ідеї диктатури пролетаріату та розвитку і зміцнення революційної демократії в Радянській державі.

Наприклад, в Київській губернії провідну роль у розвитку організації «Югенд Поалей-Ціон» відігравав його Київський районний комітет. Йому

підпорядковувалися місцеві відділення, які мали назву «ваади». Організація була нечисленною, але мала свої осередки у Житомирі, Чуднові, Новоград-Волинському, Коростені, Овручі, Лугині, Емільчині та інших єврейських містах і містечках Правобережної України.

Однією з найактивніших молодіжних організацій була Організація сіоністської молоді. Вона підтримувала партію сіоністів-трудовиків (СТП). Ця організація складалася з молоді віком від 16 до 24 років, визнавала Базельську сіоністську програму і принципи єдності та аполітичності юнацького руху. «Вона ставила своїм завданням національне виховання, – вказував О. Найман, – та професійну підготовку, вважаючи це необхідною передумовою участі у сіоністській діяльності й розбудові Палестини. Одним із основних напрямів діяльності ОСМ була культурна робота. Вона включала вивчення ідишу, єврейської літератури та національно-громадських проблем» [9, с.24].

Наприкінці 1920-х років, коли не тільки єврейські спортивні організації, але й увесь сіоністський рух знаходився у глибокому підпіллі, організації «Маккабі», тем не менш, продовжували діяти, проводити таємні збори керівництва, організовувати спортивні змагання, розсилати сіоністські брошури та листівки.

Як, зокрема, зазначалось у листівці харківського відділення «Маккабі», яка розповсюджувалася серед єврейської молоді наприкінці 1920-х років: «До всієї єврейської молоді. Дорогі брати і сестри, у день нашого свята з глибокого підпілля звертаємося до вас. Ми позбавлені можливості виступити відкрито, живим словом пояснити усі наші прагнення...Своєрідне економічне життя, яка поглинена стабільності, яка ледве забезпечує жалюгідне існування, постійні переслідування, гоніння, презирство та ненависть породили єврея, позбавленого здоров'я, бадьорості і життєрадісності. Будучи частиною національно-сіоністського руху, Маккабі відмежувало собі певну галузь роботи з національної фізичної культури, виховуючи сильних, стійких, хоробрих, безстрашних, готових до боротьби людей, чия воля і енергія спрямовується на боротьбу за краще майбутнє людей...Наша мета – оздоровити єврейство, створити національну солідарність, конденсувати національну енергію, спрямувати її на будівництво Палестини і на успішну боротьбу з існування у діаспорі...Нехай ніхто з Вас не залишиться у стороні від нашої справи, нехай свіжий струмінь виллється у нашу дружну Маккабістську сім'ю. Нехай празник «Ханука», який є символом боротьби і перемоги, принесе нам у цьому році нове досягнення – прилив нових сотень єврейської молоді у наші лави. Ми закликаємо Вас у ці дні організувати маккабістські ячейки... Мерказ Організацій Маккабі у СРСР» [1].

Багато хто з лідерів і членів руху «Маккабі» намагалися виїхати з Радянської України до Палестини, але в умовах створеного у другій половині 1920-х років «залізної завіси» це було досить складним завданням. Лише наприкінці непу Радянська держава, в пошуках іноземної валюти, знову почала видавати закордонні паспорти до

Палестини за кошти, надаючи, таким чином, багатьом молодим людям єврейського походження, можливо останній шанс на еміграцію. Не скористатися такою можливістю для виїзду за кордон для багатьох послідовників руху «Маккабі» означало потрапити до більшовицьких тюрем та таборів, які стали ледь не основними місцями перебування сіоністських діячів УСРР у 30-ті роки.

Слід зазначити, що, незважаючи на всі заходи, які вживала більшовицька влада для знищення єврейських спортивних організацій, остаточно сіоністське підпілля в СРСР і УСРР так і не було ліквідовано. Насамперед це було пов'язано з тим, що лідери єврейських опозиційних організацій мали великий досвід підпільної діяльності і боротьби у період існування Російської імперії та в часи громадянської війни.

При цьому питання боротьби із представниками руху «Маккабі» мала наприкінці 1920-х років вже суто політичний характер. Переслідування сіоністських партій фактично було боротьбою з політичним плюралізмом. Партійна система не могла б функціонувати без жорсткої логократичної системи впливу. Як підкреслював відомий історик Мартін Маля, «...лінія розвитку непу ані в політиці, ані в культурі не вела до лібералізації, а до 90-х років вела саме туди, куди йшла раніше під егідою Сталіна» [8].

Боротьбу з рухом «Маккабі» та сіонізмом взагалі ускладнювало й те, що сіоністський рух в Україні був частиною всесвітнього процесу переселення євреїв до Палестини у 1920-ті роки. У даний період еміграція відбувалася не тільки з держав Східної Європи, євреї котрих постраждали від погромів та економічних труднощів, але й з економічно стабільних країн Західної Європи та Америки.

Висновки. Розвиток єврейського поселенського, спортивного, жіночого рухів, інтелектуальна дискусія в єврейській громаді, пов'язана з появою

в країні великої кількості сіоністської літератури, мне могли бути стримані Радянською владою незважаючи на всі арешти й переслідування. З іншого боку, основне завдання – подолати еміграційні настрої єврейської молоді, які могли призвести до масштабної еміграції членів єврейської громади України – найбільшою за чисельністю в Європі та другій у світі – влада виконала. На декілька десятиріч єврейська молодь України не мала змоги брати участь в всесвітньому русі «Маккабі», сіоністських організаціях, розбудові єврейської держави в Палестині.

Слід зазначити, що розвиток спортивного руху в Україні у 20-х роках пройшов великий шлях – від створення організацій сіоністської молоді у різних містах до занепаду, пов'язаного з масовими репресіями проти «буржуазного руху молоді». Це сприяло зростанню політизованості єврейської громади, й особливо молоді, відштовхнуло широкі верстви євреїв України від ідей комуністичної ідеології. Це також вплинуло й на загальне ставлення до СРСР з боку єврейської світової громадськості. Боротьба більшовицької влади з єврейським спортивним рухом в Україні у 20-х роках завершилася його повною ліквідацією, хоча, завдяки зусиллям різних єврейських громад світу, він продовжував розвиватися та в майбутньому поширився у багатьох країнах світу.

В цілому, дослідження тем, які пов'язані із розвитком спортивного руху та політичних процесів, які є інколи досить тісно взаємопов'язаними, є досить актуальними для сучасної української історичної науки. Подальше вивчення проблем щодо історії єврейського спортивного руху «Маккабі», пов'язано з вивченням особливостей ідеології молодіжних єврейських організацій України і світу та процесів, які невіддільні від вирішення національного питання в СРСР у міжвоєнний період.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бриман Ш. Подполье «Маккаби»: обнаружен уникальный документ из истории сионизма в СССР [Електроний ресурс]/ Шимон Бриман. - Режим доступу: <http://izrus.co.il/history/article/2009-07-23/5518.html>
2. Второй Всероссийский съезд РКСМ. – М. – Л., 1926. – С. 160.
3. Державний архів Полтавської області (ДАПО), ф. 9032, оп. 1, спр. 80, арк. 67.
4. Долой маски! // Эмес. – 1922. – № 189. – С. 2.
5. Зарецкий А. Все это было в «штетл»/ Аркадий Зарецкий // «Возрождение-91». – 1999. – № 118. – С. 5.
6. Измозик В. «Еврейский вопрос» в частной переписке советских граждан середины 1920-х гг./ В. Измозик // Вестник Еврейского университета в Москве. – 1994. – № 3. – С. 184.
7. «Маккаби». Всемирное спортивное общество. Электронная еврейская энциклопедия. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eleven.co.il/article/12585>
8. Маля М. Советская трагедия: история социализма в России: 1917 – 1991 гг./ Мартин Маля. – М., 2000.
9. Найман О. Єврейські партії та об'єднання у політичних процесах в Україні (1917 – 1925). – М.: «ОЕН», 1996. – 196 с.
10. Российский государственный архив социально-политической истории (РГАСПИ), ф. 445, оп. 1, спр. 119, арк. 40.
11. РГАСПИ, ф. 1, оп. 3, спр. 3, арк. 4.
12. Encyclopedia of Jews in sports by Bernard Postal, Jesse Silver, Roy Silver. – New York: Bloch Pub. Co., 1965. – 526 pp.
13. Jewish sports legends: the international Jewish Hall of Fame by Joseph Siegman. – Dulles: Potomac Books Inc., 2005. – 320 pp.
14. Maccabi world review, Vol. 1–2. – New York: Maccabi World Union, 1966.
15. The Maccabi movement: facts and figures. – New York: Maccabi World Union, 1983. – 13 pp.